

dr Maria J. Zajączkowska

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Legnicy

Nauczyciel jako mediator w sporach uczniowskich

1. Konflikty szkolne

Historia ludzkości pełna jest konfliktów; towarzyszą one ludziom w wielu sytuacjach, w różnym czasie i miejscu. Charakterystyczne jest ich występowanie w sytuacjach społecznych: w grupach, środowiskach, instytucjach, także w. w szkołach .

Polska szkoła nie jest wolna od przemocy. Znaczny odsetek popełnianych przez uczniów czynów przestępczych nacechowany jest przemocą i agresją, która nie ma żadnego uzasadnienia w przebiegu zajęcia, dotyczy to także ostatnio coraz młodszych uczniów. (*B. Bogacka-Osińska, 2003*)

Coraz częściej szkoła staje miejscem rywalizacji, która nie zawsze przyjmuje właściwy wymiar, Sukcesy i niepowodzenia szkolne wywołują wiele negatywnych uczuć, takich jak: zazdrość, chęć zemsty, odwetu, niechęć do drugiej osoby. Powoduje to wrogie zachowania dzieci wobec siebie. Dochodzi do kłótni, obmowy, wyśmiewania, złośliwości. Występuje gwałtowność, agresja, a konflikty rozwiązywane są za pomocą przemocy.

Ekscesy: wymuszanie pieniędzy, niszczenie cudzej własności, obrażenia cielesne, wymuszenia,, znęcanie się psychiczne – to negatywne strony dnia codziennego w szkołach, a nie wymysły mediów. Wzrasta brutalność i ubożenie słownictwa dzieci.

Ale przecież podmioty szkolne (uczniowie, nauczyciele, dyrektorzy) reprezentują także pozytywną stronę dnia codziennego szkoły, posiadając ogromne zasoby. – Są zaangażowani, gotowi do refleksji, krytyki , przyjmują odpowiedzialność za siebie i innych, nie upadają pod wpływem stresu, na nowo po nim odżywają. (*D. Hauk, 2003*) Są nadzieją na poprawę sytuacji w kwestii przemocy i konfliktów w szkołach.

Pod koniec ubiegłego wieku stroskani publicyści - pedagodzy stwierdzali, że konfliktom szkolnym poświęca się zbyt mało uwagi, że sprawa ich regulacji jest zaniedbywana przez nauczycieli i ludzi ze szkołą związanych.

Nauczyciele, którzy dziś podtrzymują iluzję szkoły bezstresowej, gdzie nie dochodzi do sytuacji konfliktowych, tworzą nieprawdziwą wizję wychowania , bez prawdy o codziennym życiu. I, radząc sobie z problemami szkolnymi, w zasadzie od lat stosują sprawdzone techniki i strategie. Gdy zawiedzie naczelną szkolną strategią –socjalizacja (zabiegi nauczycieli zmierzające do tego, by uczniowie akceptowali wzorce lansowane przez szkołę - właściwego wyglądu, grzecznego

zachowania), nauczyciele sięgają po tzw. „techniki uśmiercania”, polegające na tym, by ostentacyjnie nie zwracać uwagi na te aspekty zachowania ucznia, które nie pasują do roli „dobrego ucznia”. Należą do nich:

- łamanie woli, nagradzanie za grzeczność,
- dominacja (groźby, złośliwe komentarze),
- moralizowanie,
- rytuał i rutyna (posłuch wobec idei porządku),
- fraternizacja(pozornie na ich poziomie zaprzyjaźnianie się z dziećmi),
- różne rodzaje humoru (agresywny, satyryczny, przyjazny, wentylujący
- negocjacje jako forma przetargu (coś za coś) . ,
- unikanie konfliktów (wycofywanie się). (*E. Przygońska, 1997*)

Z doświadczeń wynika, że najczęściej w szkole w konflikcie pozostają: uczniowie ze sobą i nauczyciele z uczniami. Według H. Hamer, do głównych przyczyn konfliktów uczniowskich należą:

- różnice majątkowe rodziców
- izolowanie się niektórych uczniów
- walka o dobre oceny
- stopień błyskotliwości poszczególnych uczniów
- stosunek do „prymusów”
- zawyżone poczucie własnej wartości, egoizm, brak szacunku dla innych .

Do przyczyn nie rozwiązywania bezpośredniego konfliktów przez nauczycieli zalicza się:

- dążenie nauczycieli i dyrekcji do utrzymania za wszelką cenę spokoju i i porządku-
- brak czasu i chęci na wnikanie w szczegóły,
- niechęć do otwartej komunikacji z uczniami. (*H. Hamer, 1994*)

W sytuacjach konfliktów, oprócz wycofywania się z nich, nauczyciele mogą wykorzystywać swoje stanowisko, swoją pozycję dla wygrania własnych interesów, mogą ulegać uczniom, lub wypracować wspólny kompromis albo wreszcie szukać rozwiązania dającego korzyści obu stronom (nauczycielowi i uczniom). W regulowaniu konfliktów pomagać mogą negocjacje, rozumiane szeroko jako pertraktacje, rokowania wspólne wyjaśnianie i przedstawianie poglądów. (*S. Chelpa, T. Witkowski, 1995*) Konflikt interpersonalny występuje między osobami pozostającymi ze sobą czasowo w kontakcie, wymaga uczestnictwa przynajmniej dwóch osób, np. uczniów, a wpływ wywierany przez jedną stronę jest zagrażający dla drugiej. Taką relację odbiera się z reguły jako mocno stresującą.

Jednakże pożądane rozwiązywanie sytuacji konfliktowych przez nauczycieli wymaga od nich znajomości rządzących tymi sytuacjami prawidłowości psychologicznych i sztuki przekazania ich uczniom. Nauczyciel swoim zachowaniem powinien przełamywać stereotypy myślowe na temat konfliktów , aby uczniowie w przyszłości potrafili sobie z takimi sytuacjami trudnymi radzić, jak z czymś nieuniknionym i , jednocześnie, pożądany czynnikiem zmian. Wspomaganie kreatywności ludzkiej jest podstawą kształtowania się stosunku człowieka do współczesnej rzeczywistości. Dla procesu

wychowania nie sam konflikt jest ważny, ale sposób jego rozwiązania i wykorzystanie dla rozwoju uczniów do przyszłego życia i pełnienia w nim ról społecznych.

W tej sytuacji negocjowanie wymaga od nauczycieli dużo dobrej woli, życzliwości dla ucznia i umiejętności negocjacyjnych, a przede wszystkim twórczej, elastycznej i otwartej postawy wobec konfliktów szkolnych. Negocjacje oparte na zasadach, mające na celu wspólne dochodzenie do satysfakcjonującego obie strony porozumienia są trudne i wymagają od stron sporu, oprócz szacunku dla siebie i partnera, rozumienia istoty negocjowanych interesów, przestrzegania określonych reguł, także dobrej znajomości technik negocjacji i reguł komunikacji interpersonalnej. Nauczyciel musi w sytuacji negocjacji dostrzec nowe perspektywy dla praktyki wychowawczej.

W nowocześnie rozumianej szkole nauczyciel przestaje być traktowany jako jedyne źródło wiedzy i informacji, a za cel stawia się kształcenie ludzi krytycznych i twórczych. Nastąpiła reorientacja priorytetów edukacji - uczestników procesu dydaktyczno-wychowawczego zaczęto traktować podmiotowo, a prymat wiadomości zastąpiono prymatem rozwoju osobowości i twórczości każdego człowieka. Akcentuje się ideę „pedagogiki dialogu” która głosi, że „proces wychowania polega przede wszystkim na relacji człowieka z człowiekiem”, w związku z czym zasadniczymi elementami procesu wychowania stać się powinny wzajemne zrozumienie, zbliżenie emocjonalne i współdziałanie. (*I. Tyrna-Łoj, 1999*)

Sprzyja ta tendencja tworzeniu się nowych relacji między nauczycielami a uczniami. Tworzenie pozytywnych interakcji w instytucji edukacyjnej jest bardzo istotne, bo stanowi początek kształtowania się stosunków społecznych. Powinny być one modelowe, gdyż w sposób istotny wpływają one na tworzenie się standardów w rozwiązywaniu sporów i rozwijaniu różnych form kontaktów międzyludzkich. Niestety, konflikty szkolne nacechowane są agresją między nauczycielami i uczniami oraz między samymi uczniami. (*J. Tarnowski, 1992*)

Konflikty wybuchają we wszystkich klasach, typach szkół, w pracy z różnymi uczniami, występują we wszelkiego typu relacjach międzyludzkich w szkole: pomiędzy nauczycielem a uczniem, pomiędzy nauczycielem a całą klasą, pomiędzy dwoma uczniami lub grupami uczniów czy wreszcie pomiędzy nauczycielami, nauczycielem a rodzicem, nauczycielem a dyrektorem itp. Konflikty między potrzebami nauczycieli a potrzebami uczniów są nieuniknione i mówi się o nich wówczas, gdy zachowanie uczniów w sposób faktyczny przeszkadza nauczycielom w zaspokajaniu ich potrzeb, wykonywaniu zadań i korzystaniu z praw. Także konflikty między uczniami grożą zaspokojeniu potrzeb obu stron, mają niszczący wpływ na całą klasę, ograniczają czas przeznaczony na naukę i psują stosunki interpersonalne w zespole, utrudniając pracę nauczycielowi i uczniom (*Gordon T., 2002*).

Okazuje bowiem się, że nie tyle ilość i częstotliwość występujących konfliktów wpływa negatywnie na jakość wzajemnych stosunków w szkole, co sposoby ich rozwiązywania i liczba nie rozwiązanych sporów. W sytuacji konfliktowej, która sama ze swej specyfiki utrudnia, na skutek braku wzajemnego traktowania przez siebie uczestników podmiotowo, skuteczną komunikację, wyklucza się możliwość wzajemnego zrozumienia stron.

Twórcze rozwiązywanie sporów

Pewną propozycję o charakterze negocjacji szkolnych dla pedagogów przedstawia T. Gordon, proponując metodę rozwiązywania konfliktów bez użycia siły, bez zwyciężonych i zwycięzców, która jest możliwa do zastosowania na gruncie szkoły w interakcjach nauczyciel-uczeń i uczeń-uczeń. Metoda bez porażek T. Gordona (bez przemocy, bez użycia siły) uczy młodych brania odpowiedzialności za swoje własne konflikty i radzenia sobie z nimi własnym staraniem, zapewnia rozwój jednostki bez zależności od autorytetu, który miałby robić to za nią. *(T. Gordon, 1992)*

Badania wykazały, iż uczniowie oczekują od nauczyciela, że w sytuacji konfliktowej natychmiast przystąpi on do rozwiązywania konfliktu przez grzeczną i łagodną rozmowę z uczniami i wspólne omówienie kwestii spornych.

Wczesne zetknięcie się uczniów z konfliktem i podjęcie negocjacji lub mediacji na etapie szkolnym umożliwi dzieciom w niedalekiej przyszłości właściwie realizować się w rolach społecznych i radzić sobie z konfliktami w życiu społecznym. *(W. Ciczkowski, 1995)*

A. Janowski podkreśla, że dziecko musi dorosnąć do negocjacji, aby umieć zrozumieć świat zróżnicowanych interesów i określać własne interesy oraz przyjmować określone sytuacją korzystne dla siebie role i wybierać właściwe strategie. Szczególnie trudna byłaby ta metoda rozwiązywania konfliktów dla uczniów młodszych, a zatem także dla ich wychowawców. *(A. Janowski, 1989)*

Nauczyciele wobec sytuacji konfliktowej przyjmują różne postawy, które zależą od ich przekonań lub preferencji. Najbardziej pożądaną pod względem wychowawczym postawą pedagoga wobec konfliktu jest postawa twórcza, polegająca na tym, że nauczyciel stara się wykorzystać sytuację trudną jako okazję do wspólnej analizy zachowań i postaw, dzięki której uczniowie mogą lepiej zrozumieć i poznać siebie samych i innych ludzi oraz rozwinąć umiejętności psychologiczne. Negocjowanie kreatywne, wynikające z umiejętności twórczego myślenia jest jedną ważnych kompetencji zawodowych nauczyciela. (Doskonalenie ich, podnoszenie poziomu, świadczy o rozwijaniu także własnej przedsiębiorczości.)

Takie traktowanie konfliktu wynika z przeświadczenia, że myślenie i działanie twórcze jako zdolności intelektualne mogą być realizowane w różnych sferach działalności człowieka, a tym samym można je wykorzystać na gruncie szkolnego wychowania.

Niezbędne są do takich działań umiejętności poprawnego komunikowania się, skłonności do pomagania innym, znajomość sposobów rozwiązywania konfliktów opartych na porozumieniu. Bardzo pomocne są w tym twórcze sposoby ich rozwiązywania, między innymi mediacje szkolne.

Tak działający wychowawca nie podaje swoim uczniom gotowych recept na każde zło, sposobów rozwiązań sytuacji konfliktowych. Przeciwnie: zachęca, aby sami ich poszukiwali, doskonalili się w rozwiązywaniu problemów. Wychowawca, który stoi obok (jako mediator) i wskazuje, że odpowiedzi na własne pytania muszą znaleźć sami, stanowi gwarancję bezpieczeństwa. Jednakże nowa rola nauczyciela – animatora (także pomagającego w rozwijaniu umiejętności społecznych) wciąż wywołuje wiele kontrowersji w gronie teoretyków i praktyków. *(H. Rylke, G. Klimowicz, 1992)*

W procesie twórczego rozwiązywania problemów daje się wyodrębnić pewne etapy, które wykazują dużą zbieżność z etapami twórczego rozwiązywania konfliktów, a więc: poszukiwanie danych, nazywanie problemu, formułowanie hipotez, znalezienie rozwiązania, akceptację rozwiązania.

Zdolności twórcze mają wszyscy ludzie, a do samorealizacji dąży każda jednostka, przy czym prym w tym względzie wiodą dzieci. Okres dzieciństwa jest czasem, w którym w sposób najbardziej dynamiczny rozwija się myślenie i działanie twórcze.

Twórczość jest formą aktywności, która angażuje i rozwija całą osobowość dziecka, w procesie tym dziecko korzysta z doświadczenia społecznego, ale głównie własnego, które przetwarza i na tej podstawie odkrywa coś nowego. Nauczanie i wychowanie wczesnoszkolne winno być ukierunkowane na wszechstronny (także społeczny) rozwój wychowanka.

Aby szkoła nie niszczyła tego potencjału dziecka przez bezwzględne narzucanie mu obowiązków i konieczność całkowitej uległości wobec poleceń nauczyciela, konieczne jest znalezienie podstawy twórczego współdziałania nauczyciela i ucznia. Dzięki wspomaganie twórczego myślenia dziecko może rozwinąć takie cechy jak otwartość na działanie, gotowość obrony własnych poglądów i formułowanie sądów, zestawianie znanych idei w nowe układy.

Osoba nauczyciela, jego postępowanie mają istotny wpływ na zachowania twórcze dzieci. Głównym zadaniem wychowawcy w rozwijaniu tej twórczości jest stwarzanie warunków sprzyjających aktywności twórczej i jej ciągłe inspirowanie. Wysiłek twórczy nauczyciela polega na tym, że wprowadza on do praktyki edukacyjnej nowe rozwiązania, dotąd nieznanne i nie praktykowane.

Nauczyciel dzięki odpowiednim działaniom może rozbudzić w sobie i uczniach wymienione cechy, które powinny ułatwić powstanie właściwych relacji wśród uczniów w sytuacjach codziennych, a przede wszystkim trudnych, konfliktowych. (*M. Folta, 2003*)

Twórczość w popularnym określeniu kojarzona jest z działaniem, w wyniku którego powstaje coś nowego. Zatem można przyjąć, iż tworzenie nowej jakości stosunków między nauczycielami a uczniami i między samymi uczniami, polegające na otwarciu się obu stron na siebie oraz współpracy w osiąganiu porozumienia między sobą ma aspekt twórczy. Najważniejszą cechą tego sposobu rozwiązywania konfliktów jest niestosowanie siły, gdyż wzajemne spory rozwiązuje się w ten sposób, że żadna ze stron nie jest zwycięzcą ani pokonanym. W efekcie tego obie strony zwyciężają, ponieważ rozwiązanie konfliktu w równym stopniu zadowala partnerów interakcji. (*H. Hamer, 1994*)

Główną umiejętnością negocjatora jest komunikacja pozytywna, czyli taka, w której decyduje się on nakłonić strony do porozumienia w ten sposób, aby zechciały nawiązać one kontakt ze sobą, zrozumieć swoje intencje, odczucia, interpretacje spraw, motywacje i postawy (*M. Czarnawska, 2004*)

Nauczyciel, aby efektywnie współpracować we współczesnej szkole z uczniami wkraczającymi w dorosłe życie w XXI wieku, powinien (musi?) rozwijać w swej osobowości szczególne cechy i umiejętności pomagające mu w tej pracy, m.in. szacunek dla siebie i uczniów (pielęgnowanie pozytywnych uczuć i myśli, umiejętności słuchania, wyrażania siebie, przekazywania uczniom właściwych informacji zwrotnych, zachowań asertywnych i rozwiązywania konfliktów. Są to cechy

niezbędne do pełnienia funkcji mediatora w sporach uczniów na każdym poziomie nauczania, także elementarnym.

Trzeba, by nauczyciel sprawdził, w jakim stopniu ma rozwinięte następujące cechy psychiczne (M. Folta, 2003):

- cierpliwość i wyrozumiałość
- odwagę w poznawaniu motywacji prowadzących do negatywnych skutków zdarzeń
- wewnętrzną potrzebę poszukiwania w sprzecznych interesach wspólnych aspektów
- siłę do odbioru negatywnych informacji dotyczących wyniku mediacji
- radość ze szczegółów tworzących porozumienie.

Uczenie umiejętności negocjacyjnych stało się w ostatnich latach powszechne, natomiast wiedza na temat mediacji ciągle jeszcze jest niewielka, także w środowisku szkolnym. Często, niesłusznie, słowa „mediacje” i „negocjacje” używane są zamiennie. Mimo podobieństw proceduralnych i stosowanych technik istotna jest różnica między pertraktowaniem w sprawie własnej a uczestniczeniem w pertraktacjach jako neutralny pośrednik. Podstawą skutecznego negocjowania jest dialog w relacji dwustronnej (np. nauczyciel-uczeń), a mediacja tworzy trzeci wymiar dwustronnego dialogu. Kreatywny dialog jest instrumentem osiągania porozumienia, budowania pomostów nad różnicami, jest uczeniem i dorastaniem do mentalności, której cechą zasadniczą jest częstsze godzenie się niż żywiołowe klócenie. (H. Hamer, 1994)

Mediacje szkolne

Mediacja jest nową metodą rozwiązywania konfliktów, która budzi coraz większe zainteresowanie, także w szkole. Wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, gdzie uzyskała duże uznanie podczas pertraktacji politycznych prowadzonych przez kwakierów (Religijna Wspólnota Radości) między rządem a Bliskim Wschodem. W latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku mediacja rozpowszechniła się tam jako sposób pozasądowego dojścia do porozumienia, szczególnie w przypadku rozwodów. W USA od początku lat siedemdziesiątych wprowadzano do szkół programy treningowe dla uczniów i nauczycieli, które miały zredukować zależność od rywalizacji i przemocy na wszystkich płaszczyznach. Przez potęgowanie pewności siebie i poczucia wspólnoty uczniowie uczyli się stosowania konstruktywnych strategii rozwiązywania konfliktów. Nowojorski projekt kontynuowano w Londynie, gdzie międzyludzkie sposoby rozwiązywania sporów potraktowano jako szczyt góry lodowej, pod którym znajdują się konieczne umiejętności komunikacji, współdziałania i potwierdzania poczucia własnej wartości. Na przełomie XX i XXI wieku mediacja zdobywa popularność w Europie.

Dzięki wprowadzeniu mediacji w szkołach, uczniowie i nauczyciele mogą rozmawiać o przyczynach kłótni, o jej skutkach dla nich, jak powinna wyglądać rekompensata oraz jak skłócone osoby mogą zachowywać się w przyszłości w tej sytuacji w inny sposób. Podczas gdy strach przed

karą nie powstrzyma agresywnego ucznia, bezpośrednia konfrontacja z własnym czynem oraz potępienie go bez jednoczesnego odrzucenia i ganienia samej osoby, prowadzą do prawdziwego zrozumienia własnych czynów i przejęcia za nie odpowiedzialności. (D. Hauk, 2003)

W przypadku wystąpienia konfliktów o dużym stopniu napięcia można skorzystać z pomocy mediatora, czyli osoby potrafiącej spojrzeć na konflikt w sposób obiektywny. Mediator może namówić strony skłócone do dialogu, jego neutralność gwarantuje zaufanie między nimi, ogranicza do minimum jakiegokolwiek podejrzenia między nimi. Mediator gwarantuje, że żadna ze stron nie wycofa się z procesu porozumienia, zabiega o równowagę sił i kontroluje proces mediacji. Dbą o dobrą, bezpieczną atmosferę rozmów, pomagają sformułować porozumienie oraz przebieg realizacji zawartych porozumień. Rozumie on proces mediacyjny również jako sytuację, w której dochodzi do głosu zjawisko „sprawiedliwości naprawczej”. (E. Przygońska, 1997)

Należy wyjaśnić, że mediacje jako proces dochodzenia do porozumienia skłóconych stron w obecności osoby neutralnej-mediatora różnią się między sobą ze względu na specyfikę spraw i podmiotów, których dotyczą. Można wyróżnić mediację w sprawach karnych, międzynarodową, polityczną, gospodarczą, pracowniczą, rodzinną i najnowszą - rówieśniczą (głównie szkolną).

Warto w tym miejscu wspomnieć o mediacji uczniowskiej, jako sposobie wspomagającym rozwiązywać konflikty między uczniami przez specjalnie wybranych uczniów. Szkolny młodzieżowy mediator wspiera proces osiągania korzystnego dla stron porozumienia przez stworzenie warunków do wzajemnego wysłuchania się, koncentrowania na obopólnych potrzebach i interesach oraz wspólnym poszukiwaniu konstruktywnych rozwiązań. Żadna ze stron nie może czuć się pokrzywdzona, dogadują się one bez uciekania się do przemocy jako środka rozwiązywania konfliktów.

Mediacja w szkole sprawdziła się jako forma i metoda zapobiegania przemocy. Cele bezpośrednio, które można dzięki niej osiągnąć, to: **zdolność prowadzenia dialogu** (na płaszczyźnie związków i kontaktów). Mediator wspiera strony sporu w przedstawieniu ich osobistego punktu widzenia oraz ich pragnień, dzięki czemu wzmocniona zostają ich samodzielność i odpowiedzialność za własne czyny. W drodze rokowań osiągnięta zostaje **sprawiedliwa, uzasadniona, zadowolająca obie strony decyzja** (na płaszczyźnie treści). Za punkt wyjściowy, pomagający w orientacji służy poczucie sprawiedliwości u dzieci. Zaś cele pośrednie mediacji szkolnych to m.in. redukcja stresu i złej energii, gdy lekcja przebiega bez zakłóceń, unikanie czasochłonnych sankcji. np. wezwanie rodziców, dyskusje na radzie pedagogicznej, prace pisemne, kary i ich kontrola, itd. (D. Hauk, 2003)

Mediacja przydatna jest więc w rozwiązywaniu takich konfliktów, jak: poniżanie, wyśmiewanie, przezywanie, bójki, drobne kradzieże, niszczenie przedmiotów szkolnych lub należących do kolegów, naruszanie nietykalności cielesnej: uderzenie w twarz, kopanie, poszturchiwanie, popychanie. Te agresywne zachowania są charakterystyczne dla uczniów młodszych.

Mediatorami mogą być uczniowie-wolontariusze. Taki osobnik powinien charakteryzować się łagodnym usposobieniem, posiadać odpowiednie umiejętności komunikacyjne, być osobą

odpowiedzialną, cieszyć się dobrą opinią w szkole i mieć ukończone 13 lat. Powinien także być właściwie przeszkolony.

Najważniejsze jest to, że konflikt rówieśniczy jest rozstrzygany w gronie rówieśników, co pozwala dzieciom uczyć się aktywnie i konstruktywnie rozwiązywać konflikty.

Młodzież, o ile pozna mediację, odnosi się do niej z entuzjazmem. Należy wykorzystać te pozytywne chęci i uczyć dzieci rozwiązywania sporów bez przemocy.

Mediacja w szkole uczy zrozumieć własne czyny, ponosić za nie odpowiedzialność, uwrażliwiać na uczucia i prawa drugiego człowieka, uaktywniać społeczność szkolną. Każda ze stron musi sama zmierzyć się z problemem, co jest istotne z wychowawczego punktu widzenia. Właściwie przeprowadzona mediacja w przypadku mediacji rówieśniczych pozwala w większości przypadków łatwiej wypracować porozumienie, ponieważ dzieci nie chowają długo urazy i wybaczą chętniej niż dorośli, czując silny dyskomfort z powodu sporu.

Korzyści wychowawcze, jakie uzyskujemy w procesie mediacji, są nie do przecenienia. Jest ona bezpiecznym i skutecznym sposobem rozwiązywania konfliktów między uczniami. *(B. Wajerska – Oniszczyk 2003)*

Nauczyciel –mediator

Spośród cech, które warunkują pełnienie funkcji mediatora przez nauczycieli w sporach między młodszymi uczniami, ważne są: bezstronność i neutralność, empatyczne słuchanie, szacunek dla dzieci i nie uprzedzanie się do nich i ich propozycji, dyskrecja i poufność prowadzonych rozmów.

Bycie mediatorem w zasadzie stoi w sprzeczności z ulubionym i popularnym sposobem rozstrzygania konfliktów przez nauczycieli, szczególnie nauczania elementarnego: arbitrażem (nawet życzliwym) i może spowodować spore trudności we wprowadzaniu mediacji do rozstrzygania sporów przez młodszych uczniów.

Nietrudno zgadnąć, że u nauczycieli preferujących autokratyczny model relacji z uczniami propozycja przekształcenia arbitrażu w mediację może wzbudzić uzasadniony niepokój dotyczący zachwiania mocnej dotąd pozycji sędziego w konfliktach. Oznacza to wszak utratę części władzy nad uczniami...

Jednak zgoda na nauczenie się nowych metod negocjacji i mediacji, wprowadzenia ich do praktyki szkolnej jest dobrą ofertą dla nauczycieli liczących na pozytywne zmiany w szkole, na współdziałanie uczniów, nauczycieli i rodziców.

Summary

The mediation is one of the newest conflict resolution communicational techniques. Used in a specific elementary school environment, mediation takes much more educational advantages for the students involved. However, mediation is a modern method, far-away from arbitrage, which is a natural teacher behavior, and requires creativity and habits breaking ability.

Bibliografia

- Agresja i przemoc w szkołach polskich i niemieckich.** Pod redakcją Krystyny Ostrowskiej i Jana Tatarowicza. CMPP-P MEN, Warszawa 1998
- Bogumiła Bogacka-Osińska. **Dzieci łamiące prawo.** w: „Niebieska Linia” 4/27/2003)
- S. Chęłpa, T. Witkowski. **Psychologia konfliktów.** WSiP, Warszawa 1995
- Wiesław Ciczkowski. **Negocjacje – forma nowej praktyki wychowawczej.** „Nowa Szkoła” 4/1995
- Mira Montana Czarnańska. **Przyjazne porozumiewanie się.** GWP, Gdańsk 2004
- Maria Folta. **Negocjowanie i mediacja w życiu.** Wrocław 2003
- A. Gaberle **Alternatywne środki stosowane wobec nieletnich.** „Mediator” 1/2002
- Thomas Gordon. **Wychowanie bez porażek w szkole.** Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2002
- Hanna Hamer. **Klucz do efektywności nauczania.** Wydawnictwo Veda. Warszawa 1994
- Diemut Hauk. **Łagodzenie konfliktów w szkole i w pracy z młodzieżą. (Poradnik do treningu mediacji).** Jedność Kielce 2003
- A. Janowski. **Uczeń w teatrze życia szkolnego.** Warszawa 1989
- Ewa Przygońska. **Regulowanie szkolnych konfliktów.** „Nowa Szkoła” 8/1997
- H. Rylke. G. Klimowicz. **Szkoła dla ucznia. Jak uczyć życia z ludźmi.** Warszawa, 1992
- J. Tarnowski. **Pedagogika dialogu.** w Edukacja alternatywna. Red. B. Śliwerski. Kraków 1992
- Iwona Tyrna –Łoj. **Twórcze rozwiązywanie konfliktów między nauczycielem a uczniem.** Chowanna t.1-2/1999
- Barbara Wajerowska – Oniszczyk. **Mediacja w szkołach.** „Niebieska Linia” 4/27/2003
- Ewa Przygońska. **Negocjacje w szkolnych konfliktach.** „Nowa Szkoła” 8/1997

dr Maria J. Zajączkowska wykłada pedagogikę, psychologię, negocjacje i mediacje w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy. Jest trenerką negocjacji i mediacji oraz Treningu Zastępowania Agresji, wieloletnią edukatorką w systemie doskonalenia nauczycieli, absolwentką Helsińskiej Szkoły Praw Człowieka w Warszawie. Posiada III° specjalizacji zawodowej w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego w oświacie.